СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Росица Рачева
ИИНЧ,БАН

член на НЖ по процедура за придобиване на научна и образователна степен „доктор“ от Ваня Станиславова Славова, съгласно заповед № РД-6-187 от 29.04.2026
Относно: представен дисертационен труд на тема „Позитивно развитие на юношите в контекста на училищната среда в държавни и частни училища“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление
3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Представеният дисертационен труд е цялостно, добре структурирано и концептуално издържано научно изследване, посветено на актуален и обществено значим проблем – позитивното развитие на юношите в контекста на училищната среда. Темата е ясно аргументирана като значима предвид нарастващите рискове за психичното здраве в юношеска възраст и ролята на образователната система като ключов фактор за превенция и развитие.

Трудът се отличава с логична композиция, включваща увод, теоретична част, методологично обосновано емпирично изследване, задълбочено обсъждане на резултатите, изводи, дискусия, ограничения на изследването и приноси на дисертационния труд. Общият обем на труда е 192 страници, в които е включена литературата. Има и 4 приложения. Литературните източници са общо 277 бр., от които 13 са на кирилица и 264 на латиница, като значителна част от тях са от последните години. Таблиците са 52 бр., а фигурите - 6 бр.

Теоретичната част на дисертационния труд е добре структурирана и логически последователно изградена, като обхваща основните конструкти, свързани с темата – позитивна психология, позитивно развитие на юношите и ролята на училищната среда. Разглежда се възникването и развитието на позитивната психология като интегративен подход към човешкото функциониране. Последователно са представени водещи теоретични модели на позитивното развитие, включително моделите на Лърнър, Бенсън и Каталано, както и концепции като социално-емоционално учене и ковиталност. Теоретичната рамка напълно съответства на изследователската цел, насочена към изследване на социално-емоционалното здраве и благополучие на юношите. Теоретичният преглед води до изграждане на концептуален модел, който служи като основа за надеждно и валидно емпирично изследване.

Емпиричната част на дисертационния труд е ясно структурирана и включва постановка на изследването, представяне на методологията, резултати и тяхното

обсъждане. В постановката са формулирани основната цел, конкретните изследователски задачи и хипотези, насочени към изследване на връзките между училищната среда, ковиталността и академичното и психичното функциониране на юношите. Подробно са описани използваните изследователски подходи – комбиниран дизайн, включващ качествено и количествено изследване, което повишава валидността на резултатите. Представени са извадката (266 ученици от държавни и 384 ученици от частни училища), използваните инструменти и процедурите по събиране и обработка на данните. Използвани са полуструктурирано интервю за събиране на качествените данни и 6 изследователски инструмента за събиране на количествените данни, два от които (за изследване на ковиталност и за очакванията за бъдещето на юношите) са адаптирани за български условия от кандидата. Работата би се обогатила от по-детайлно описание на извадката и процедурата на подбор (критерии за включване/изключване на участниците, начин на достъп до училищата, степен на представителност на извадката) още в постановката на изследването.

Резултатите са представени точно, последователно и в съответствие с изследователската логика. Обсъждането им е задълбочено и ги съпоставя със съществуващата научна литература, като потвърждава или допълва вече установени зависимости. Основен акцент е поставен върху значимите зависимости между позитивното развитие на юношите, тяхната училищна ангажираност, академичен успех и психично благополучие. Подчертава се ролята на подкрепящата училищна среда и социално-икономическия статус като значими фактори за развитието на юношите. Представянето на резултатите би могло да се оптимизира с извеждането на имплицитни връзки „хипотеза→ резултат“, повече визуализации и междинни обобщения, които да подчертават ключовите резултати.

Изводите са логически извлечени от представените резултати и съответстват на емпиричните данни. Проследява се кои зависимости се потвърждават, като се запазва връзката с основната изследователска цел. Дисертацията би се обогатила, ако се разгледат по-задълбочено алтернативни обяснения на установените зависимости. Приносите са ясно формулирани и могат да се обобщят в няколко основни направления: обогатяване на теоретичната рамка, емпирично доказване на връзките между училищната среда и психичното функциониране, адаптиране на съвременни инструменти и формулиране на практически насоки. Ограниченията са коректно изведени - отбелязани са важни фактори като типа на извадката и възможностите за обобщаване.

Авторефератът отразява точно структурата и съдържанието на дисертационния труд. По темата на дисертацията са публикувани три статии, включващи както теоретични разработки, така и представяне на емпирични резултати.

Мотивирано заключение - представеният дисертационен труд на тема: „Позитивно развитие на юношите в контекста на училищната среда в държавни и частни училища“ се отличава със значимост на проблематиката, със съответен на темата и отлично структуриран теоретичен обзор, с подходящ дизайн на изследване, с голямо богатство от представени, дискутирани и обобщени взаимовръзки, както и с несъмнени научни приноси към теорията, методите и практиката на педагогическата и възрастова психология. **Дисертационният труд напълно съответства на изискванията за придобиване на образователната и научната степен “доктор” и това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди образователната и научната степен “доктор“ по педагогическа и възрастова психология на** Ваня Станиславова Славова.

26.05.2026г.
София доц. д-р Росица Рачева